

Lika Unika

Federationen mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Till Handisam

2013-08-23

Svar från Lika Unika

– Uppföljning i kommuner och landsting

Inom Lika Unika har vi, tillsammans med intressespolitiska funktionärer på våra medlemsförbund, diskuterat de frågeställningar som Handisam önskar våra synpunkter på.

Från maj består Lika Unika av Förbundet Sveriges Dövblinda, Hörselskadades Riksförbund, Neurologiskt Handikappades Riksförbund, Riksförbundet för Rörelsehindrade Barn och Ungdomar, Synskadades Riksförbund och, som ny medlem, Sveriges Dövas Riksförbund. De sistnämnda är nyligen invalda och har tyvärr inte varit med i sammanställningen av dessa svar.

Kontaktuppgifter Lika Unika

Ordförande: Agnetha Vikenger, agnetha.vikenger@rbu.se

Handläggare: Peter Andersson opinionsbildare

Telefon: 070-768 27 86

E-post: peter.andersson@likaunika.org, info@likaunika.org

Hemsida: www.likaunika.org

Adress: Lika Unika, St. Eriksgatan 44, 4 tr Box 8117 104 20 STOCKHOLM

Synpunkter

Våra utgångspunkter

Lika Unika utgår från FNs konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. De ambitioner som där anges och som Sverige som stat åtagit sig att leva upp till, jämför vi med den vardag som våra medlemmar lever i och de upplevelser de har. För oss är det här frågor om mänskliga rättigheter och om delaktighet. Det handlar också om att ett funktionshinderperspektiv samtidigt är ett medborgarperspektiv. Exempelvis berör frågan om god tillgänglighet och användbarhet inte bara rättigheter för personer med funktionsnedsättning, utan gynnar alla medborgare. Det kan bland annat handla om en god ljudmiljö, låga eller inga trösklar eller god belysning som samtidigt underlättar för andra i samhället.

Precis som Handisam visar i sin rapport "Hur är läget" för 2013 och i kommunuppföljningar 2012 sker mycket positivt i landet. Men samtidigt ser vi på en rad områden att utvecklingen

går alltför långsamt eller till och med bakåt. Det är oerhört viktigt att uppföljningen och valda indikatorer tas fram utifrån syftet att ge en tydlig bild av verkligheten, inte att beskriva "allt gott som sker". Ska verkliga förändringar kunna ses för våra medlemmar i deras vardag är det avgörande att uppföljningen ger en ärlig och faktisk bild av läget.

När det gäller metoder för uppföljningen av hur funktionshinderspolitiken utvecklas i kommuner och landsting instämmer vi i det som Handisam skriver i "Uppföljning som påskyndar". Det finns all anledning att sätta fokus mer på den "verkstad" som pågår på området snarare än att sätta sin tillit till intet förpliktigande vackra ord i olika styrdokument. Vi menar dock att ett viktigt undantag måste finnas. FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning är oerhört central, inte bara för att åstadkomma positiva reformer inom olika politikområden.

Att kommuner och landsting arbetar aktivt med konventionens artiklar inom varje område är också väsentligt för att få till den värderingsförändring och det paradigmskifte som behövs där funktionshinderspolitiken utgår från perspektivet mänskliga rättigheter. I våra synpunkter ingår därför förslag att inom vart och ett av de åtta sakområdena följa upp hur konventionens artiklar ligger till grund för kommuner och landstings verksamhet.

Uppdelat på respektive sakområde vill vi framföra följande.

1. Arbetsmarknad

Var finns de främsta problemområdena och hindren för personer med funktionsnedsättning i kommuner och landsting?

a. "Nedsatt arbetsförmåga – En stor myt"

Enligt statistiken är arbetslösheten högre för personer med funktionsnedsättning än i andra grupper och högst är den för kvinnor med funktionsnedsättning. Idag utgår merparten av de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna för personer med funktionsnedsättning ifrån begreppet "nedsatt arbetsförmåga". Den höga arbetslösheten bland personer med funktionsnedsättning kan dock inte förklaras med begreppet "nedsatt arbetsförmåga", utan det handlar om mer generella och strukturella problem som leder till att personer med funktionsnedsättning utestängs från arbetsmarknaden.

Fokus på "nedsatt arbetsförmåga" är inte bara olyckligt med det perspektivet. Det är också något som stämplar människor negativt. I Lika Unikas Banbrytarprogram pekar vi på att 43 procent av personer med funktionsnedsättning upplever sig ha full arbetsförmåga och kan sköta sitt arbete som vem som helst annars. Med rätt hjälpmedel på plats om så behövs är det högst troligt att många med en funktionsnedsättning kan utföra sitt arbete väl så bra som den som inte har funktionsnedsättning. Här bör Arbetsförmedlingen fasa ut begreppet "nedsatt" arbetsförmåga men även hos kommuner och landsting bör man flytta fokus till mer av att se möjligheter och var och ens kraft och resurser.

Även om arbetsmarknadspolitiken i huvudsak är en nationell fråga med Arbetsförmedlingen som central myndighet är kommuner och landsting viktiga för hur arbetsmarknadssituationen

ser ut för personer med funktionsnedsättning. Kommunerna är stora arbetsgivare, de gör betydande upphandlingar och tillsammans med myndigheter som Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen gör man breda insatser för att motverka arbetslöshet. Perspektivet är ofta de grupper som befinner sig längst bort från arbetsmarknaden och inte sällan utifrån målet att minska de egna kommunala kostnaderna för försörjningsstöd.

Vad är viktigast att följa upp för att bäst driva på utvecklingen?

- Metoden för uppföljning med konkreta frågor till kommuner och landsting vilken Handisam idag använder sig av är utmärkt och ger en hyfsad bra bild av dagsläget. Det gäller bland annat att man frågar kommunerna om den så viktiga samverkan med Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, näringsliv o.s.v. Men trots vissa framgångar återstår problem på det här angelägna området som återstår att möta. Det är på dessa problemområden vi har synpunkter nedan.

b. Kommuner och landsting är inte föredömen!

En viktig framgångsväg för jobb till personer med funktionsnedsättning vore om kommuner och landsting skulle bli verkliga förebilder att anställa utifrån detta mångfaldsperspektiv. Idag är tyvärr kommuner sämre än privata företag på det området, något som bekräftas av rapporter av bland annat Handisam och i Arbetsförmedlingens uppföljningar. Kommuner och landsting måste bidra till värderingsförändringar som leder till att personer med funktionsnedsättning ses som resurser och tillgångar. Det handlar således inte i första hand om subventionerade anställningar och speciallösningar. Det viktigaste är att bryta trenden vi ser idag och som är ett stort samhällsproblem och resursslöseri.

En rimlig målsättning är att 10 procent av nyanställningarna i kommunen går till personer med funktionsnedsättningar. Vi menar samtidigt att Sveriges höga ungdomsarbetslöshet motiverar att 50 procent av dessa ska vara under 30 år.

Vad är viktigast att följa upp för att bäst driva på utvecklingen?

- Hur utvecklas andelen anställda med funktionsnedsättning i ordinarie arbeten i kommuner och landsting?
- Hur många unga personer med funktionsnedsättning får jobb i kommuner och landsting?

c. Offentliga upphandlingar- ett verktyg som använts alltför passivt!

De offentliga upphandlingarna omfattar mellan 15 till 20 procent av BNP i Sverige. Det är en betydande ekonomisk makt som ligger i att använda upphandlingen för att få till stånd viktiga förändringar inom såväl sysselsättningsområdet som när det gäller tillgänglighet. Idag används upphandlingar alltför lite som offensivt verktyg.

Lika Unika arbetar för att samtliga offentliga upphandlingar med leverantörer ska innehålla krav på en arbetsmiljö som inkluderar en god tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning. Vi vill också att en aktuell leverantör av varor eller tjänster till en offentlig upphandlare ska ha minst 5 procent anställda med en funktionsnedsättning.

Vad är viktigast att följa upp för att bäst driva på utvecklingen?

- Fortsätt följa upp hur kommunerna använder den egna upphandlingen för att både gynna mångfald när det gäller anställning av personer med funktionsnedsättning och att leverantörer har det perspektivet i sin verksamhet.

d. Kompetensbrister som hinder

En rimlig förklaring till att kommuner och landsting inte på samma sätt som privata arbetsgivare lyckas anställa personer med funktionsnedsättning är att det brister i kompetenser på det här området och det brister när det kommer till HR-resurser för att hantera unika ärenden. Kommunerna bör se till att det finns kompetens i form av specialiserade rekryterare på personalfunktionen som kan frågorna och som har tid att driva utvecklingen framåt med ansvar för att söka upp och matcha sökande med funktionsnedsättning till lediga jobb i verksamheterna.

Vad är viktigast att följa upp för att bäst driva på utvecklingen?

- Hur stor andel av kommunerna har på personalavdelningen en särskild kompetens utifrån ett funktionshinderperspektiv?

e. Samverkan mellan Arbetsförmedlingen och gymnasieskolan

Arbetsförmedlingen har ett tydligt uppdrag i sin instruktion att samverka med skolan gällande elever med funktionsnedsättningar i gymnasieskolan. Skolan har också ett uppdrag att samverka med arbetslivet. Trots att skolans samverkan med just arbetsförmedling och övriga arbetslivet är väldigt viktigt för att skapa möjligheter till sysselsättning/arbete/praktik för elever med funktionsnedsättning, är våra erfarenheter att det brister på det området.

Vad är viktigast att följa upp för att bäst driva på utvecklingen?

- Hur arbetar kommuner/landsting för att få till stånd en bra och givande samverkan med arbetsliv och arbetsförmedling i syfte att öka möjligheterna till sysselsättning/arbete/praktik för elever med funktionsnedsättning?

f. Sommarjobb, praktik och praoplatser för unga med funktionsnedsättning.

Betydelsen är stor för unga att få en första kontakt och erfarenhet från arbetsmarknaden genom ett sommarjobb, en praoplatser och/eller en praktikplats. Den viktiga inkörsporten till ett arbete är särskilt viktig för dem som har svårare att själva skaffa sig exempelvis ett sommarjobb. Våra erfarenheter är att det gäller unga med funktionsnedsättning. Samtidigt visar olika kartläggningar att alltför få kommuner och landsting reserverar en särskild andel sommarjobbplatser med hänsyn till framför allt unga med funktionsnedsättning.

Vad är viktigast att följa upp för att bäst driva på utvecklingen?

- Har kommunen / landstinget reserverat en särskild andel av tillgängliga sommarjobb, praktikplatser och praoplatser för unga med funktionsnedsättning?

g. "Meningsfull sysselsättning" till personer med omfattande funktionsnedsättningar

Kommunerna har redan idag ett ansvar för att medverka till meningsfull sysselsättning för sina invånare, enligt 5 kap. 7 § SOL. Idag har dock personer med omfattande fysiska

funktionsnedsättningar inte rätt till kommunernas dagliga verksamhet i enlighet med LSS, eftersom de tillhör personkrets 3. De nekade detta trots att många inte har en chans på arbetsmarknaden och riskerar att hamna i långvarigt utanförskap och stor ohälsa.

Vad är viktigast att följa upp för att bäst driva på utvecklingen?

- Hur arbetar kommunerna för att "medverka till meningsfull sysselsättning" (i enlighet med SOL 5 kap. 7 §), även för personer som tillhör personkrets 3 i LSS?

h. FN-konventionen

FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och dess artiklar som har bäring på området arbetsmarknad måste mer ambitiöst och målmedvetet genomföras av kommuner och landsting i de delar som rör deras ansvarsområden.

- Uppföljning bör ske i vilken mån kommunen arbetar aktivt med konventionens artiklar på arbetsmarknadsområdet.

2) Utbildning

Var finns de främsta problemområdena och hindren för personer med funktionsnedsättning i kommuner och landsting?

a. Det brister i stöd till elever som behöver det

Skolmyndigheterna redovisar att mer än två tredjedelar av de skolor man granskat under 2012 förtjänar kritik för hur de arbetar med särskilt stöd till elever som har särskilda behov. Det innebär att elever med funktionsnedsättning som har behov av särskilt stöd inte ges likvärdiga förutsättningar jämfört med andra elever. Många elever och föräldrar upplever att man får ta strid för det stöd man har rätt till eller att det tar lång tid att få det. Det ger dystra utslag när elever med funktionsnedsättning själva ger omdömen om skolan.

I Ungdomsstyrelsens rapporter visas att en betydligt högre andel av elever med funktionsnedsättning är missnöjda med sin skolsituation än andra. Följderna syns tydligt i att de eleverna ofta får en kortare utbildning än andra. I dagsläget har eleven rätt till hjälp endast om han eller hon har svårt att möta betygskravet godkänt. Det finns ingen direkt koppling till att det är svårt att höra, svårt att kommunicera med kamrater på rasten etc. Barn med olika funktionsnedsättningar riskerar därför en socialt sämre situation och att betygmässigt inte nå så långt som de skulle ha förutsättningar för. Det är även svårt för barn att få de arbetstekniska hjälpmedel som finns och som behövs för att tillgodogöra sig fullgod undervisning.

Vad är viktigast att följa upp för att bäst driva på utvecklingen?

- Hur utvecklas andelen elever med funktionsnedsättning som går vidare till högre studier?

- Hur upplevs skolsituationen av elever med funktionsnedsättning? Förbättras eller försämras deras egna omdömen om skolan?

-Hur stor andel elever tilldelas arbetstekniska hjälpmedel?

b. Det brister i kunskaper om elever med funktionsnedsättning

Det är alltför vanligt att personal i kommuner och skolor saknar kunskap om funktionshinder och tillgänglighet. Bland annat berättar Skolverket i en kartläggning att fyra av tio lärare upplever att man saknar tillräckliga kunskaper om hur man ger ett bästa stöd till eleverna.

Vad är viktigast att följa upp för att bäst driva på utvecklingen?

- Har kommunen genom särskilda kompetensinsatser gett lärare, skolledare och annan personal i skolan de nödvändiga kunskaperna för att ge stöd till elever med funktionsnedsättning?
- Finns det hos skolorna i kommunen en god information och utvecklad kontakt med SPSM, Specialpedagogiska Skolmyndigheten?
- I vilken utsträckning har kommunerna ett formaliserat samarbete med landstingets habiliterings- och hjälpmedelsverksamhet i syfte att ge stöd till elever med funktionsnedsättning?

c. Rätten att välja skola gäller inte alla elever

Eleverna har idag rätt att välja sin skola. Men som har visats i kartläggningar och berättats av många enskilda är det ofta som dörren till friskolan stängs igen när det gäller unga med funktionsnedsättning pga. bristande tillgänglighet.

Vad är viktigast att följa upp för att bäst driva på utvecklingen?

- Hur garanterar kommunen att elever med funktionsnedsättning har samma praktiska möjlighet att välja skola som andra?

d. Utbildningen, och resan till sin skola som förutsättning

Rätten att välja skola är en viktig utgångspunkt, men det måste också vara ett praktiskt möjligt val. I dag möter många unga med funktionsnedsättning problem. Ett är att de resor som tilldelas av kommunerna ställer krav på val av en närmaste skola, inte främst utifrån elevens eget önskemål.

Vad är viktigast att följa upp för att bäst driva på utvecklingen?

- Garanterar kommunen att eleven i praktiken har rätt till ett fritt skolval genom att i regler för skolskjutsar tar den hänsynen?

e. Det finns brister i uppföljning och utvärdering

Det är angeläget att följa upp inte bara elever med funktionsnedsättning som går vidare till högre studier, utan också följa upp och utvärdera skolsituationen för elever med funktionsnedsättning på skol- och huvudmannanivå. Detta som ett kunskapsunderlag så att man vet om man gör rätt saker. Vi tycker också att man bör följa upp hur det går för elever med funktionsnedsättning efter avslutad skolgång.

Vad är viktigast att följa upp för att bäst driva på utvecklingen?

- Har kommunen ett utvecklat system för uppföljning av elevernas utveckling efter skolgången?
- Har kommunen ett system för att utvärdera insatser för elever med funktionsnedsättning, exempelvis när det gäller att mäta personalens kompetensutveckling om funktionshinder, effekter av individanpassad studiegång och vad gäller olika pedagogiska hjälpverktyg.

f. Det brister i studie- och yrkesvägledningen

I studie- och yrkesvägledningen brister det när det gäller särskilda insatser för elever med funktionsnedsättning. Detta trots att hänsyn ska tas till elevers olika behov och förutsättningar och trots att bra vägledning skulle öka möjligheterna för elever med funktionsnedsättning att få arbete. Allt för många upplever också att studie- och yrkesvägledningen inte har kompetens att vägleda elever med funktionsnedsättning.

Vad är viktigast att följa upp för att bäst driva på utvecklingen?

- Finns ett utvecklat system för att tillförsäkra att elever med funktionsnedsättning ges studie- och yrkesvägledning med hänsyn till deras behov och förutsättningar?

g. Problem med IT-baserade verktyg som inte fungerar för alla

Nedan, under punkten om IT, pekar vi på brister med IT-baserade verktyg som inte alltid är anpassade för personer med funktionsnedsättning. Det finns anledning att betona även här under utbildningsavsnittet att detta medför en rad problem för elever med funktionsnedsättning samt föräldrar med funktionsnedsättning.

Vad är viktigast att följa upp för att bäst driva på utvecklingen?

- Arbetar kommunen aktivt med att driva på utvecklingen mot IT-baserade verktyg anpassade för personer med funktionsnedsättning?

h. FN-konventionen:

FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och dess artiklar som har bäring på området utbildningsfrågor måste mer ambitiöst och målmedvetet genomföras av kommuner och landsting i de delar som rör deras ansvarsområden.

- Uppföljning bör ske i vilken mån kommunen arbetar aktivt med konventionens artiklar på utbildningsområdet.

3) Fysisk tillgänglighet och användbarhet

Var finns de främsta problemområdena och hindren för personer med funktionsnedsättning i kommuner och landsting?

a. Vi kartlägger inte tillgänglighetsbrister.

Boverket visar i sin återrapportering att endast 35 av 290 kommuner under år 2012 har genomfört inventeringar av bostadsbeståndet utifrån ett tillgänglighetsperspektiv. Det är olyckligt och gör att åtgärder för att ta bort brister i tillgängligheten i bland annat offentliga lokaler inte sätts in.

Vad är viktigast att följa upp för att bäst driva på utvecklingen?

- Hur stor andel kommuner gör tillgänglighetsinventeringar?

b. Använd sanktionsmöjligheter som faktiskt redan finns!

Tillsynen om hur redan gällande lagstiftning på området tillämpas har brister. Vi upplever att det där kan finnas en intressekonflikt då kommunerna ska sköta tillsynen och samtidigt är en stor fastighetsägare. Det finns verktyg genom lagstiftningen som tillsammans med en tuffare tillsyn kan bidra till förbättrad tillgänglighet och avskaffade av hinder.

Vad är viktigast att följa upp för att bäst driva på utvecklingen?

- Använder kommunen aktivt en tillsyn och de sanktionsmöjligheter som lagstiftningen medger i syfte att få bort brister i tillgänglighet?

c. Tillgänglighetsperspektivet saknas i många viktiga kommunala verksamheter

Rätten att kunna använda sig av lokaler och tjänster, såväl privat som offentliga, förutsätter en god tillgänglighet. Ska fler personer med funktionsnedsättning få arbete i kommun och landsting krävs tillgängliga arbetsplatser. Ska elever med funktionsnedsättning ha tillgång till alla kommunalt finansierade skolor krävs anpassningar där. Otillgängliga skolor utestänger dessutom föräldrar och/eller syskon med funktionsnedsättning, liksom andra som behöver besöka skol- eller andra offentliga lokaler.

Det är inte självklart att man idag ställer tillgänglighetskrav och krav på användbarhet. Det kan vara när serveringstillstånd ges till restauranger, det kan vara vårdcentralens verksamhetslokal, lekplatsens utformning eller kanske när stadens gator och trottoarer ska snöröjas. Det leder till en orimlig utestängning av många människor med funktionsnedsättning som borde ha samma rätt som alla andra att kunna utnyttja tjänster och service.

Vad är viktigast att följa upp för att bäst driva på utvecklingen?

- Ställer kommunerna krav på tillgänglighet när man ger serveringstillstånd, upplåter lokaler för exempelvis vårdtjänster, ger kommunala verksamhetsbidrag eller handlar upp tjänster, som snöröjning?

d. Det brister i tillgängligheten till information

Att information / samhällsinformation fungerar och är tillgänglig är en avgörande förutsättning för allas delaktighet i samhället. Där finns det brister som i praktiken utestänger människor från att ta del av såväl muntlig som skriftlig information. Samhället måste för att på allvar inkludera alla, se till att publika lokaler har en samtalsvänlig ljudmiljö samt hörselslinga eller motsvarande och att teckenspråkstolkning finns vid kommunala kontakter. Information måste ges i format som är tillgängliga och vara anpassade till talsyntes. Det kan också handla om att ge information i punktskrift.

Vad är viktigast att följa upp för att bäst driva på utvecklingen?

- Har kommunen inventerat sina informationssystem med utgångspunkt från tillgänglighet och användbarhet? Har man plan för att åtgärda brister?

e. FN-konventionen:

FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och dess artiklar som har bäring på området tillgänglighet och användbarhet måste mer ambitiöst och målmedvetet genomföras av kommuner och landsting i de delar som rör deras ansvarsområden.

- Uppföljning bör ske i vilken mån kommunen arbetar aktivt med konventionens artiklar på området tillgänglighet och användbarhet.

4) Transport

Var finns de främsta problemområdena och hindren för personer med funktionsnedsättning i kommuner och landsting?

a. Transporter med förhinder för många

Transportsystemen ska, enligt de nationella målen för funktionshinderspolitiken, utformas så att dessa är "användbara för personer med funktionsnedsättning": Det är en förutsättning för att man, som andra grupper, ska kunna sköta sina arbeten eller ta sig till skola, fritidsaktiviteter eller besöka vänner. Många med en funktionsnedsättning upplever att Sverige har långt kvar till den ambitionen är nådd. På det här området finns det fortfarande betydande brister.

Uppföljningarna visar att drygt hälften av landets bussar är tillgängliga men här varierar det stort över landet. Nio av tio kommuner som upphandlar kollektivtrafik ställer krav på tillgänglighet men samtidigt återstår mycket att göra för att få bort enkelt avhjälpna hinder från järnvägsstationer, hållplatser och bussterminaler.

Det är viktigt med insikten att människors livspussel bara kan fungera om olika samhällssektorer också ser över de egna gränserna och samverkar med varandra. En otillgänglig kollektivtrafik utestänger den med en funktionsnedsättning från att röra sig till eller från skola, arbete, träff med vänner eller från att ta del av kulturutbudet. Därför behövs ett resenärsperspektiv, också när det handlar om resenärer som har en funktionsnedsättning.

Vi upplever att förbättringar inom kollektivtrafiken ibland kan leda till restriktioner inom färdtjänsten samtidigt som många kan behöva färdtjänst som komplement till en bra kollektivtrafik.

Vad är viktigast att följa upp för att bäst driva på utvecklingen?

- Hur går arbetet med tillgänglighetsförbättringar i kollektivtrafiken avseende såväl informationssystem som tillgängliga fordon, stationer, hållplatser, tågplattformar med mera?
- Handisam pekar i sin rapport "Hur är läget i kommunerna" på stora olikheter mellan kommunerna när det gäller färdtjänsten och hur invånarna med behov av den kan få resor anpassade till sina behov. Det finns anledning att fortsätta detta uppföljningsarbete.

c. FN-konventionen:

FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och dess artiklar som har bäring på området transporter måste mer ambitiöst och målmedvetet genomföras av kommuner och landsting i de delar som rör deras ansvarsområden.

- Uppföljning bör ske i vilken mån kommunen arbetar aktivt med konventionens artiklar på transportområdet.

5) Kultur/Fritid

Var finns de främsta problemområdena och hindren för personer med funktionsnedsättning i kommuner och landsting?

a. Fysisk aktivitet är bra för välbefinnandet och minskar ohälsa.

Att arbeta med förebyggande insatser genom fysiska aktiviteter är oerhört viktigt. Det kräver bland annat att det finns god tillgång till fritidsanläggningar, tillgängliga och användbara promenadvägar och ett rikt föreningsliv. Som vi lyfter fram under avsnittet Folkhälsa har personer med en funktionsnedsättning sämre villkor också på det området.

Få landsting förskriver fritidshjälpmedel till barn och unga med funktionsnedsättning. Medlemmar vittnar också om att det saknas fritidsaktiviteter för barn och unga med funktionsnedsättning i sin kommun samt att fritidsanläggningar inte alltid är tillgängliga och användbara. Detsamma gäller lekparker.

Vad är viktigast att följa upp för att bäst driva på utvecklingen?

- Vad gör kommunerna/landstingen för att erbjuda personer med funktionsnedsättning möjlighet till en aktiv fritid genom
 - a) förskrivning av fritidshjälpmedel
 - b) att erbjuder fritidsaktiviteter
 - c) att erbjuda tillgängliga och användbara anläggningar för fritid, t.ex. biografier, sporthallar och badplatser

- d) att erbjuda lekplatser som är tillgängliga även för barn med funktionsnedsättningar

b. Tillgänglighet till kultur och fritid brister!

Den fysiska tillgängligheten och användbarheten är, som på andra samhällsområden, ett problemområde. Det gäller både ur de aktivas och åskådares perspektiv. För flera av Lika Unikans medlemsgrupper är det också problem med i vilken utsträckning man kan ta del av innehållet i utbudet.

Vad är viktigast att följa upp för att bäst driva på utvecklingen?

- Hur lyckas kultur- och idrottsarrangörer med att nå personer som har kommunikativa eller informativa funktionsnedsättningar?
- I vilken utsträckning syntolkas kulturevenemang och idrottsarrangemang som genomförs i kommunernas regi?
- I vilken utsträckning kan man få ledsagning, teckenspråkstolkning eller annat stöd i samband med dessa evenemang?
- Ett annat problemområde inom kultur/idrott är bokning av biljetter. Kan bokning göras via telefon/texttelefon eller kan endast en hemsida användas? Får personlig ledsagare följa med utan kostnad? Här finns en tydlig koppling till området IT nedan.

c. FN-konventionen:

FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och dess artiklar som har bäring på området kultur och fritid måste mer ambitiöst och målmedvetet genomföras av kommuner och landsting i de delar som rör deras ansvarsområden.

- Uppföljning bör ske i vilken mån kommunen arbetar aktivt med konventionens artiklar på kultur- och fritidsområdet.

6) Socialpolitik

Var finns de främsta problemområdena och hindren för personer med funktionsnedsättning i kommuner och landsting?

a) Rättighetsperspektivet tonas ner och budgethållning upp i LSS?

Vi upplever en oerhört trist försämring av något som är en omistlig och värdefull reform i den svenska funktionshinderspolitiken. Att den som har behov av stöd och service för att kunna leva sitt liv ungefär som andra idag ofta nekas den rättigheten. Så bekräftas också i Socialstyrelsens lägesrapporter, som bland annat berättar att *"Ökningen av personlig assistans och assistansersättning har avstannat, och under 2011 har assistansen upphört för ungefär 1 300 personer.*

Det innebär, med våra ögon sett, att dagens tillämpning i kommunerna inte stämmer överens med lagens intentioner och framför allt inte med vad som anförs i lagens förarbeten. Ett exempel är att i förarbeten definieras personer med synnedsättning och personer med dövblindhet som en grupp med stora kommunikationssvårigheter som ska kunna tillhöra

lagens personkrets 3. Men allt färre i den gruppen får insatsen ledsagning enligt LSS. Många kommuner ger överhuvudtaget inte insatser till dessa grupper eller överhuvudtaget inte insatsen ledsagning. Kommunen ger således i dessa fall bara insatsen assistans, medan lagen avser assistans/ledsagning. Ärenden som överklagas avgörs ofta till kommunernas favör.

En annan orimlig utveckling är att LSS-insatser nekas med hänvisning till att behovet tillgodoses med personlig assistans. Personlig assistans är i huvudsak ett statligt ansvar och utgör ett incitament för kommuner att hänvisa till. För den enskilde är sådana bollanden av kostnadsansvar mellan olika nivåer i samhället oerhört olyckligt. Till sådana exempel kan också läggas alla dem som drabbas av att helt plötsligt inte anses tillhöra rätt personkrets och därmed förlorar rätt till stöd, ett område där kommuner inte sällan driver frågan med stor intensitet i domstol emot den enskilde.

LSS började gälla 1994 men ännu idag förekommer att kommunerna beslutar om rätten till en insats men sedan inte verkställer sina beslut. Enligt Socialstyrelsens uppföljningar uppgick det totala antalet rapporterade beslut enligt LSS som inte var verkställda den 25 januari 2013 till 1 826, en liten minskning med cirka 40 ej verkställda beslut sedan mätningen året före.

Vad är viktigast att följa upp för att bäst driva på utvecklingen?

- Hur utvecklas antalet personer som får insatser enligt LSS i kommunerna i jämförelse med de behov som finns hos befolkningen?

- Vilka insatser gör kommunerna för att alla beslut om en insats enligt LSS också ska kunna verkställas?

- Vi vet att det idag ser väldigt olika ut i kommunerna när det gäller hur och om insatser beviljas. Det är bra om uppföljningarna kan ge en bild av hur dessa skevheter mellan kommunerna ser ut i förhållande till behovet hos invånarna.

b. FN-konventionen:

FN:s konvention Rättigheter för personer med funktionsnedsättning och dess artiklar som har bäring på området socialpolitik måste mer ambitiöst och målmedvetet genomföras av kommuner och landsting i de delar som rör deras ansvarsområden.

- Uppföljning bör ske i vilken mån kommunen arbetar aktivt med konventionens artiklar på det socialpolitiska området.

7) Folkhälsa

Var finns de främsta problemområdena och hindren för personer med funktionsnedsättning i kommuner och landsting?

a. Oroande ohälsa och oacceptabel passivitet

Vi instämmer med den bild av läget på folkhälsoområdet som Folkhälsoinstitutet formulerade

i ett pressmeddelande i mars 2013, när man presenterade sina måluppföljningar:

Det är tio gånger vanligare med dålig hälsa bland personer med funktionsnedsättning i jämförelse med övriga befolkningen. Nästan 20 procent av personerna i åldern 16–84 år med funktionsnedsättning skattar sitt allmänna hälsotillstånd som dåligt eller mycket dåligt, motsvarande siffra för personer utan funktionsnedsättning är 2 procent. Nu är det hög tid att prioritera denna grupp i folkhälsoarbetet och kommunerna har ett stort ansvar. Vad är viktigast att följa upp för att bäst driva på utvecklingen?

Ska den negativa utvecklingen kunna vridas i en positiv riktning krävs insatser av många och kommuner / landsting är nyckelaktörer. Därför förstärks vår oro ytterligare av FI:s bild av läget i samma pressmeddelande:

”Drygt hälften av de kommuner som svarat på enkäten anger att de genomför riktade insatser för att påverka levnadsvanorna bland personer med funktionsnedsättning. Samtidigt anger endast 23 procent av de svarande kommunerna att de i hög grad inkluderar personer med funktionsnedsättning i det ordinarie folkhälsoarbetet”.

Det här är ett oacceptabelt förhållande, särskilt mot bakgrund av att det är personer som är särskilt utsatta av ohälsa. Ska kommuner och landsting med sitt folkhälsoarbete kunna bidra till ett socialt hållbart samhälle är avsaknaden av funktionshinderperspektivet på folkhälsoområdet orimligt!

Vad är viktigast att följa upp för att bäst driva på utvecklingen?

- Det är mycket angeläget att följa utvecklingen, såväl beträffande ohälsan i befolkningen som kommunernas sätt att inkludera personer med funktionsnedsättning i sitt folkhälsoarbete.

b. FN-konventionen:

FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och dess artiklar som har bäring på området hälsa måste mer ambitiöst och målmedvetet genomföras av kommuner och landsting i de delar som rör deras ansvarsområden.

- Uppföljning bör ske i vilken mån kommunen arbetar aktivt med konventionens artiklar på folkhälsoområdet.

8) IT

Var finns de främsta problemområdena och hindren för personer med funktionsnedsättning i kommuner och landsting?

a. Se punkt 3) Fysisk tillgänglighet och användbarhet

b. Problem med IT-baserade verktyg som inte fungerar för alla

Ett problem idag är att det utvecklas alldeles för många IT-baserade verktyg utan att det säkerställs att de fungerar för personer med funktionsnedsättningar eller tillsammans med eventuella hjälpmedelsprogram som till exempel skärmläsarprogram med stöd för tal och punktdisplay. En stor del av problematiken beror på dels okunskap hos beställare/utvecklare

och dels att det inte finns tydlig lagstiftning med omfattande sanktioner.

Många av dessa verktyg beställs och/eller utvecklas av kommuner och landsting. Exempel på sådana verktyg är skolwebbar, utbildningsplattformar, journalsystem, tidsbokningssystem och system för registratur och arkivering. På grund av bristerna på detta område kan personer med olika funktionsnedsättningar få sämre villkor när det gäller så avgörande områden som skola/utbildning, möjligheter att söka och få arbete, möjligheter att utföra olika yrkesuppgifter och möjligheter att göra bokningar och hämta information inom områdena transport, kultur och idrott. Även möjligheterna att ta del av kommunernas och lanstingens samhällsservice påverkas. Avgörande här är förstås också huruvida individen får verktyg för att tillgodogöra sig IT-tjänster..

Vad är viktigast att följa upp för att bäst driva på utvecklingen?

- Hur säkerställer kommunerna att IT-baserade verktyg fungerar också för personer med funktionsnedsättning?

b. FN-konventionen:

Vad är viktigast att följa upp för att bäst driva på utvecklingen?

FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och dess artiklar som har bäring på området IT måste mer ambitiöst och målmedvetet genomföras av kommuner och landsting i de delar som rör deras ansvarsområden.

- Uppföljning bör ske i vilken mån kommunen arbetar aktivt med konventionens artiklar på IT-området.

9. Övriga synpunkter

a. Habilitering, rehabilitering och hjälpmedel

Ett annat viktigt område som ligger under landstingens ansvar är utprovning och förskrivning av hjälpmedel. Många hjälpmedelsanvändare är tyvärr missnöjda med förskrivningsprocessen, som ibland är orimligt lång. Hjälpmedelsfrågorna har samtidigt fått en karaktär av "Vilda Västern" där landstingen själva sätter spelregler och bestämmer avgifter. Betydande olikheter finns mellan vad man får betala i olika landsting.

Det är en oacceptabel utveckling där staten måste återta sitt ansvar genom ett rättighetsperspektiv med nationella riktlinjer och enhetligt regelverk men också genom att bättre följa utvecklingen i landstingen. Till hjälpmedelsområdet hör också frågan om att få utbildning i sitt hjälpmedel så att man praktiskt kan använda det. Här brister det idag på många håll.

Vad är viktigast att följa upp för att bäst driva på utvecklingen?

En rad frågor kopplade till hjälpmedel och habilitering/rehabilitering borde vara föremål för uppföljning av kommuner och landsting. Vad gör man för att förbättra och snabba upp

handläggningen av hjälpmedel? Hur ser det ut med avgifter för hjälpmedel? Hur kan nationella riktlinjer formuleras för att skapa ett mer jämlikt och rättvist system? Hur arbetar landstinget för att följa upp och förbättra kvaliteten i habiliteringsverksamheten?

b. Arbetsmiljö

Kommuner och landsting är stora arbetsgivare, något som medför ett omfattande arbetsmiljöansvar. I det arbetet behövs verkligen ett funktionshindersperspektiv. Arbetsgivaren har ansvar för relevant utbildning av skyddsombud, och där borde funktionshindersperspektivet finnas med, något som gör att det bättre än idag kan finnas med i skyddsronder och i det allmänna arbetsmiljöarbetet. Särskilt angeläget är detta om kommuner och landsting på allvar ska kunna bli förebilder för att anställa personer med funktionsnedsättning.

I skolan omfattas eleverna av arbetsmiljölagstiftningen. Det innebär att kommunerna ska se till att gällande arbetsmiljöregler, exempelvis bullerföreskrifter, efterlevs även för dem. Tyvärr sker detta alltför sällan.

Vad är viktigast att följa upp för att bäst driva på utvecklingen?

- Hur arbetar kommuner och landsting med funktionshindersperspektivet i arbetsmiljöarbetet, såväl utifrån personalperspektiv som elevperspektiv i skolan.

c. Konsumentpolitik

Det är ett område som inte finns med i Handisams uppföljning. Det finns säkert goda skäl för det men man måste ändå fråga sig vad kommunerna gör och kan göra inom dessa områden. Kommunal konsumentvägledning med kunskaper om funktionsnedsättning och vad det kan innebära för både konsumentrollen och val av varor och tjänster, kan vara en värdefull insats.

Vad är viktigast att följa upp för att bäst driva på utvecklingen?

- Har kommunerna kompetens för att inom sin konsumentvägledning alltid arbeta utifrån ett funktionshindersperspektiv?

d. Delaktighet och inflytande

FNs konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning slår fast att konventionsstaterna nära ska "samråda med och aktivt involvera personer med funktionsnedsättning". Det ska ske "genom de organisationer som företräder dem". En central del i välfärden åligger det kommuner och landsting att fatta beslut om. Att konventionens andemening om inflytande från funktionshinderrörelsens organisationer är därför oerhört angeläget också på lokal nivå.

Kommunerna måste arbeta aktivt med de kommunala brukarråden/handikappråden. De bör ledas av en ledande politiker, någon som sitter i kommunstyrelsen, för att få politisk tyngd. Dessa måste användas aktivt som remissorgan för alla större kommunala beslut och som ett samrådsorgan, inte devalveras till ett "informationsorgan" där kommunen berättar vad som redan har beslutats.

Vad är viktigast att följa upp för att bäst driva på utvecklingen?

- Hur ser det lokala inflytandet ut i landets kommuner, är något som borde följas upp.

Lika Unika

Federationen mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning

2013-08-23